

TIETEELLINEN ELÄMÄ

AKATEEMINEN loisto ja oppineen elämän auvo rapistuvat nopeasti muuallakin kuin Suomessa. Yliopistojen rahoitusongelmat, "organisaatioiden tehostaminen" ja muut viime vuosina tutuksi tulleet ilmiöt ovat Isossa-Britanniassa ja Yhdysvalloissa johtaneet siihen, että yhä suurempi osa yliopistolaitosten tieteellisestä henkilökunnasta työskentelee määräaikaisin sopimuksin, joiden kesto on puolesta yhteen vuotta kerrallaan. Myös akateeminen tuntityöläisyys on lisääntynyt 1990-luvun aikana. Esimerkiksi Isossa-Britanniassa yliopisto-opettajien järjestöt arvioivat, että jopa lähes puolet yliopistojen opetushenkilökunnasta työskentelisi määräaikaistettuna (*casualisation* on sikäläinen termi). *Guardianin* mukaan määräaikaistetut työsuhteet ovat Isossa-Britanniassa kolmanneksi yleisimpiä jatko- ja yliopisto-opetuksen alalla. Edelle kiilaavat ainoastaan rakennustoiminta sekä hotelli- ja ravintola-ala. Pätkätyöläistyminen koskee erityisesti alempia opetustoimia sekä nuorimpia akateemisesti koulutettuja ihmisiä.

Yliopistotoimien määräaikaistamisella on lukuisia vaikutuksia. Akateemisilla pätkätyöläisillä ei ole mahdollista suunnitella tulevaisuutta minkään verran, eikä heillä yleensä ole samoja eläke-, loma-, sairausvakuutus- yms. etuja kuin vakinaisella väellä. Samoin mahdollisuudet jatkokoulutukseen, oman tutkimuksen teosta puhumatta, ovat olemattomat. Monissa yliopistoissa on myös lisäyllätyksiä "ekstroilleen": heidän on allekirjoitettava sitoumus (nk. *waiver clause*),

jossa luopuvat kompensatiovaatimuksista tapauksissa, joissa heidän sopimustaan ei uusita. Mutta kun eivät vain akateemisesti koulutetut kärsi tämän lyhytjännitteisyyden seurauksia nahoissaan, vaan myös opiskelijat saavat osansa: tällä hetkellä Isossa-Britanniassa myönnetään julkisesti, että opetuksen pyörittäminen määrä- ja osa-aikaisten voimin on pudottanut tasoa.

Silti jatkoa seuraa. University of Central England on tänä vuonna aloittanut kokeilun, jossa se ostaa määräaikaisia opetus- ja luennointipalveluja ulkopuoliselta yritykseltä. Education Lecturing Service -yhtiö on useiden vuosien ajan palvellut brittiammattikorkeakouluja välittämällä palkkalistoillaan olevia "itsetyöllistyneitä" akateemisia näiden palvelukseen. Nyt yhtiö kokeilee, toimisiko sama malli myös yliopistoissa. Siis kenties akateemisiet pätkälehtorit ja -tuntiopettajat, oppineet proletaarit, eivät tulevaisuudessa ole minkäänlaisessa virallisessa suhteessa yliopistoihin vaan pikemminkin akateemisten Eila Kaislojen vippareita.

VOIKO akateemisella luennoilla olla tavaraesteettisiä ominaisuuksia, onko sillä käyttöä markkinoinnissa? Ilmeisesti on, sillä Englannin Channel 4:lla pyörii automainos, joka on rakennettu University College Londonin perinnöllisyystieteen professori Steve Jonesin luennon varaan. Kaupallisen tiedotteen tunnelma on futuristinen ja vauhdikas. Maiseman läpi kiitävän hopeahoitoisen auton kuvat vaihtuvat nopeassa tahdissa lyhyisiin otoksiin luennoivasta

oppineesta. Nopeat leikkaukset luovat akateemisuuden ja biotieteellisyyden kehykset – luentosali, laboratorio, röntgenkuvat, tilastograafinen esitys, katederi – professori Jonesin lyhyille genetiikan viisauksille. "It could be called genetic engineering"; loppukaneetti liukuu vaivattomasti Renault'n sulavia linjoja pitkin.

UUSEVOLUTIONISMI ja Darwinin juhlinta kasvattavat suosiotaan brittilukeneiston keskuudessa ja populaaritieteellisenä muotina sitä vauhtia, että humanisteja ja sosiaali-tieteilijöitä alkaa hirvittää. Wellcome Institute for the History of Medicinen Malthus-seminaarissa maaliskuussa tieteenhistorioitsija Robert Young puhui pitkään siitä, kuinka oppi- ja tieteenhistoriallinen ulottuvuus on pyyhitty pois tiedotusvälineiden ja suuren julkisuuden keskusteluissa Darwinin opista ja perinnöstä. Omien kokemustensa ja havaintojensa perusteella hän totesi, että suurrelle yleisölle Darwin tarjoilaa nykyään Richard Dawkinsin, Stephen Jay Gouldin ja muiden "popularisoiden" solmimassa suurmiespaketissa, joka litistää alleen historiallisesti eriteltyt ja kontekstualisoidut esitykset Darwinin opeista. Samaan populaarin evolutionismin hegemoniaan kiinnitti huomiota myös maskuliinisuustutkimuksistaan kuulu australialais-sosiologi Rob Connell esitel-möidessään British Sociological Associationin kokouksessa Edinburghissa huhtikuun alussa. Hän esitti yleisölleen havainnollisia esimerkkejä siitä, kuinka selitykset, jotka

palauttavat erityisesti sukupuolieroihin, seksuaalisuuteen, perhe-elämään ja rikollisuuteen liittyvät ilmiöt biologiaan ja “evoluutioon”, ovat suuressa julkisuudessa jättäneet tyystin varjoonsa hienovaraisemmat sosiaali- ja kulttuuritutkimukseen nojaavat erittelyt.

Näistä piipityksistä huolimatta darwinismimuoti leviää myös ihmistieteiden puolelle. Kuluvan kesän aikana London School of Economicsin filosofipiireissä syntynyt ryhmä tai paremminkin tuotemerkki Darwin@LSE järjesti lukuisia darwinistisia tapahtumia. Vuosittaisen Darwin-LSE-luennon pitäneen eläinoikeusfilosofi Peter Singerin – joka tunnetaan myös uus-eugenistisista ajatuksistaan – aiheena oli “A Darwinian Left?” Toukokuun lopulla oli vuorossa iltapäiväseminaari “Ethics and Nature”, jossa esitelmöivät Singerin lisäksi Ken Binmore ja Jonathan Glover. Aiheiden nimet ovat paljon puhuvia: “How and why fairness evolve?” ja “How evolution helps us to understand ethics?” Elokuun alussa vuorossa on rynnäkkö: Darwin@LSE:n ja kustantaja Weidenfeld & Nicolsonin “Darwinism Today” -essee-sarjan ensimmäiset julkaisut esitellään lukevalle yleisölle. Luvassa on muun muassa *Women at work: An evolutionary view* sekä *A Darwinian view of parental love*.

ECONOMY AND SOCIETY (2 & 3/1998) on julkaissut Lontoon Canguilhem-seminaarin paperit. Georges Canguilhemia (1904–1995) ei tiettävästi ole koskaan julkaistu suomeksi. Parhaiten tämä Gas-

ton Bachelardin oppituolin perinyt ja vuonna 1971 eläkkeelle jäänyt ranskalaisintellektuelli tunnetaan lääketieteen väitöskirjastaan “Normaali ja patologinen” (1943; laajennettu versio 1996, engl. 1978). Lisäksi on ilmestynyt englanniksi kokoelma hänen kirjoituksiaan otsikolla *A Vital Rationalist: Selected Writings from Georges Canguilhem* (Zone 1994) Teemanumeron toimittajat Thomas Osborne ja Nikolas Rose sanovat Canguilhemin olevan “most provocative philosopher of the life sciences” ja arvelevat häneltä voitavan saada uusia mahdollisuuksia nyky-yhteiskuntien sosiaalisen järjestyksen arvioinnille. Numerossa kirjoittavat myös muiden muassa David Macey, Pierre Bourdieu, Paul Rabinow, Ian Hacking ja Monica Creco. Lisäksi siihen on otettu mukaan Dominique Lecourtin ja Alain Badioun muutama vuosi sitten Etienne Balibarin toimittamassa kirjassa (Georges Canguilhem: *Philosophe, Historien des Sciences*, Paris: Albin Michel, 1993) ilmestyneet yksilöä ja subjektia käsitelleet kirjoitukset sekä Canguilhemin oma teksti “The Decline of the idea of progress” vuodelta 1987. Rose tietysti alleviivaa ongelmien muotoiltavuuden ehtojen historian tarkastelussa Canguilhemin katkosidealta saatavaa apua, mutta antaa myös (tosin paljon Lecourtia varovaisemmin) ymmärtää, ettei Canguilhemin vitalismia (elämännormaaliteetti organisin organisaation toiminnan tulosta) ole (enää?) helppo niellä. Tämä heittää varjon Canguilhemin yhteiskuntaperäisiä ja orgaanisia normeja

koskevan erottelun selityskyvyn ylle. On tietysti hauska muistaa, että Canguilhemin mukaan ‘normaali’ omaksuttiin 1759 ja ‘normalisoitu’ 1834, mutta Canguilhemin tarkasteluilla ei ehkä ole kovinkaan paljon annettavaa normalisovien käytäntöjen tarkasteluille, vaan niiden spesifinä kohteena on ehkä elämän ja kuoleman essentialistisen normatiiviteetin kysymykset, tai yleisemmin menetyksen momentin (*moment of loss*) luovuttama tieto. Canguilhemin “elämäntieteelliset” käsitteelliset kehittelyt näyttävät muistakin kirjoittajista suoraviivaisilta. Kannattaa silti muistaa Canguilhemin itsensä 60-luvulla esittämä tunnustus, jonka mukaan “sosiaalisia normeja ei voida käsittää yhtä selvästi kuin orgaanisia normeja”. Tosin se ehkä jää puolitiiehen: vaikka hän kuinka yritti taistella yksinkertaistamista (keskimääräisyyttä, koulukäsitteitä, tasapainoa jne.) vastaan, häntä tuntui edelleen kiinnostavan “normaalin” yhteys “kokonaisuuden henkeen”, “normatiivisten suunnitelmien läpivientiin”, “yleispätevyyteen”, siis jonkinlaisen normaliiteetin historiallisen nimitäytymisen (ja siihen kirjoittautumisen) olemassaoloon. Hyvä esimerkki tämänkaltaisen ajatuksen mahdottomuudesta saadaan Jürgen Linkin tuoreesta (1997) väitöskirjasta (*Versuch über den Nationalismus. Wie Normalität produziert wird?*), jossa huikaiden läpikäyntien jälkeen saadaan esille vain yksinkertainen erottelu kompensaatioajattelusta tutun *protonormalismin* ja nykyajalle tunnusomaisen ja mitä erilaisimista symbolisista maisemista ammen-

tavan *joustavan normalismin* välillä. Loppuluvun otsikkona onkin itse itsensä selittävä “Knappe Resource Normalität”. Näyttää myös siltä kuin Canguilhemiltä peräisin oleva erottelu “keskuksen” (*centre*) ja “liikkeen” (*déplacement*) välillä olisi alkanut elää omaa elämäänsä marginalisoitumista ja eksluusiota koskevilla keskusteluissa. Keskus (“the living being is, precisely, a centre of reference”) ja liike (*moving around, human errancy, presumed free objectivity*) ovat edellä selostetussa mielessä “elämäntieteellisiä”, mutteivät ehkä lainkaan “elämänpolittisia” (vrt. *life politics*) konstruktioita. Silloin myös liike tai paikaltaanolo ovat pikemminkin jonkinlaisia parantamisoperaatioilla korjattavia nyrjähdyksiä tai sijoiltaanmenoja kuin modernin maailman muutoksia.

TIEDÄTTEKÖ mikä on työväenliikkeen ainoa ase nykypäivänä? Se on sosiologinen mielikuvitus. Näin ainakin, mikäli on uskominen Helsingin yliopiston Aleksanterin instituutin johtajaa Markku Kivistä. Kanta sisältyy Kivisen teokseen *Sosiologia ja Venäjä* (Tammi, 1998). Kivisen mielestä sosiologisen mielikuvituksen – C. Wright Millsin tarkoittamassa mielessä – on korvattava vasemmiston oma intellektuaalinen perinne, jonka riittämättömyyden ja ongelmallisuuden viimeistään Venäjän viimeaikaiset mullistukset ovat osoittaneet. Kivinen ei ole tässä pyrkimyksessään suinkaan huonossa seurassa. Onhan esimerkiksi brittiosologi ja London School of Economicsin rehtori Anthony Giddens aset-

tanut oman “sosiologisen mielikuvituksensa” Britannian Labourin ja pääministeri Tony Blairin palvelukseen. Kivisen mielikuvitus on kuitenkin lähempänä työväenliikkeen perinettä – ja myös esikuvaansa C. Wright Millsiä – korostaessaan vallan, omistuksen ja edistyksen uudelleen ajattelamisen tärkeyttä kuin Giddensin elämänpolitiikkaa korostavia aikalaisanalyysejä.

Kivisen projekti ei ole “vasemmiston ja oikeiston tuolla puolen”, kuten Giddensin, vaan vahvasti vasemmalla. Kun Kivinen loppuluvussaan kirjoittaa, että “ei ole enää yhtä suurta vasemmistolaista projektia, mutta on olemassa vasemmistolaisia kysymyksiä, jotka koskevat erilaisten omistusmuotojen oikeutusta, työelämän demokratisoitumista, rahan vallan rajoittamista, koulutuksellista eriarvoisuutta”, hän itse asiassa näyttää yksinkertaisesti tarjoavan perinteistä sosiaalidemokratiaa lääkkeeksi kaikille niille, jotka potevat sosialismin luhistumisen aiheuttamaa ummetusta tai ähkyä. Giddens taas on jo pohittamassa sitä, mitä Euroopalla on tarjota tuon perinteisen ja omalla tavallaan myös tiensä päähän tulleen sosiaalidemokratian jälkeen ja tilalle.

ADOLF HITLER kirjoitti kirjassaan *Taistehuni* “Linzin juutalaisesta”, mainitsematta kuitenkaan nimeä. – Hitler tarkoitti sillä nimenomaan tulevaa filosofia Ludwig Wittgensteinia, väittää australialainen elämäkertakirjailija Kimberley Cornish kirjassaan *The Jew of Linz: Wittgenstein, Hitler and Their Secret Battle for the Mind* (Century Books, 1998). Mutta Cornish esittää vielä

rankemmankin väitteen, että kun Adolf Hitler oli vuoden Wittgensteinin kanssa samalla I luokalla koulussa Linzissä hän tunsi juutalaista luokkoveriaa Wittgensteinia kohtaan niin syvää inhoa että juuri se tuotti myöhemmin itse juutalaisvainot ja polttouhrit. Wittgensteinissa ja hänen suvussaan, varakkaassa assimiloituneessa juutalaisperheessä, inkarnoitui Cornishin mukaan Hitlerin myöhemmin muotoilema natsismin juutalaisviha. Hitler siisi vihasi juutalaisia, koska hän vihasi Wittgensteinia, päättelee Cornish. Mutta ei tässä vielä kaikki: vastoin kaikkia akateemisen filosofian käsityksiä hän väittää lisäksi, että nuoren Wittgensteinin *philosophy of mind*, sekä “panteismi” ja “mystinen kokemus” olivat sukua natsismin teorialle “arjalaisen tahdon ykseydestä”. Cornishin kirjan voisi tietysti sivuuttaa olankohautuksella, ellei juuri olisi tullut tietoon että nyt se on jo ilmestynyt ranskaksi.

Koskakohan se tulee suomeksi?!